

บทที่ 3

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผู้ประกอบการธุรกิจรถม้าในจังหวัดลำปาง

1. ประวัติรถม้าลำปาง (สันติ วงศ์ดาว, 2544)

รถม้าจังหวัดลำปางมีกำเนิดมาจากกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นพาหนะที่ขุนนาง และผู้ดีชาวอังกฤษ มีใช้แพร่หลายทั่วไป

รถม้าเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ในสมัยรัชกาลพระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ 5 หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศในยุโรป จนกระทั่งปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เริ่มมีรถยนต์เข้ามาใช้แทนรถม้า เจ้านายเชื้อพระวงศ์ก็ทรงหันมาใช้รถยนต์แทนรถม้า

ในปี พ.ศ. 2450 คือปีแรกที่รถม้าเข้ามาสู่เมืองลำปาง รถม้าคันแรกของจังหวัดลำปางคือ รถม้าของเจ้าบุญวาทย์ วงศ์มานิต เจ้าผู้ครองเมืองนครลำปาง เจ้าบุญวาทย์ทรงซื้อรถม้ามาจากบางกอก และได้นำสารภีชาวอินเดียขึ้นมามีด้วย ต่อมาแขกสารภีรถม้าที่เจ้าบุญวาทย์ วงศ์มานิต นำมาจากบางกอกด้วยนั้น ได้ไปคุ้นเคยกับแขกที่มาอยู่เมืองลำปางแต่เดิมแถวบริเวณบ้านหัวเวียงในปัจจุบัน และได้ทำการแนะนำชาวอินเดียบ้านหัวเวียงให้ประกอบอาชีพขับรถม้า เพราะขณะนั้นเจ้านายพระองค์ต่างๆ จากบางกอก กำลังบอกขายรถม้าในราคาถูกลง ในปี พ.ศ. 2458 จังหวัดลำปางจึงมีรถม้าเป็นพาหนะโดยสารรับจ้าง และมีการประกอบอาชีพขับรถม้าตั้งแต่นั้นมา และเป็นขณะเดียวกันที่ปี พ.ศ. 2458 เป็นปีที่ทางรถไฟสายเหนือ ได้สร้างเสร็จ และเปิดเดินรถถึงนครลำปาง การขนส่งรถม้าจากกรุงเทพฯ มาสู่เมืองลำปางจึงเป็นไปได้โดยสะดวก ทำให้จังหวัดลำปางในสมัยนั้นมีรถม้าวิ่งอยู่กว่าสองร้อยคัน เป็นที่นิยมของผู้คนในท้องถิ่นเป็นอย่างมากยิ่งเพราะรถม้าเป็นยานพาหนะที่ทันสมัย สามารถใช้บรรทุกของได้ และเดินทางได้รวดเร็วกว่าล้อวัวหรือเกวียน

สารภีรถม้ารุ่นแรกของจังหวัดลำปางคือ ชาวอินเดียบ้านหัวเวียง ต่อมาชาวอินเดียบ้านหัวเวียง ได้ทำการฝึกการขับขี่รถม้าให้ชาวบ้านในท้องถิ่นจังหวัดลำปาง เพื่อจ้างเป็นลูกจ้างขับรถม้าของตน จนกระทั่งรถม้าที่ใช้ในการประกอบอาชีพเริ่มเสื่อมอายุการใช้งานไปตามระยะเวลา เช่น ล้อคุด แหนบหัก เพลาขาด ฯลฯ ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ชาวอินเดียบ้านหัวเวียงเริ่มเกิดความหนักใจ การที่จะสร้างรถม้าขึ้นมาใหม่ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย เพราะชิ้นส่วนรถม้าและอะไหล่ต่างๆล้วนแต่เป็นของนอก ต้องสั่งจากกรุงลอนดอนทั้งสิ้น ในที่สุดชาวอินเดียบ้านหัวเวียงก็เริ่มขายรถม้าของตน ให้แก่ชาวลำปางซึ่งเป็นประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดลำปางอย่างแท้จริง ชาวลำปางจึงเป็นเจ้าของรถม้ารุ่นสองที่ทำการประกอบอาชีพขับรถม้าจนมาถึงปัจจุบัน จนกระทั่งรถม้ากลายเป็นเอกลักษณ์สำคัญของเมืองลำปาง

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ประกอบการธุรกิจธรม้าจังหวัดลำปาง

2.1 สมาคมธรม้าจังหวัดลำปาง (สัมภาษณ์นายกสมาคมธรม้าจังหวัดลำปาง.24 สิงหาคม 2550)

สมาคมธรม้าก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2490 โดยรองอำมาตย์ตรีขุนอุทานคดี ซึ่งเป็นทนายของจังหวัดลำปาง เป็นผู้ก่อตั้งสมาคมล้อเลื่อนขึ้น โดยใช้ชื่อว่า สมาคมล้อเลื่อนจังหวัดลำปาง ตัวท่านดำรงตำแหน่งเป็นนายกสมาคมธรม้าคนแรกของจังหวัดลำปาง โดยร่างกฎและระเบียบว่าด้วยสมาคมขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2493 เจ้าบุญส่ง ณ ลำปาง ได้เข้ามาบริหารสมาคมและเปลี่ยนชื่อสมาคม เป็นสมาคมธรม้าจังหวัดลำปาง ส่วนนายกสมาคมธรม้าคนที่ 3 คือนายเรือง เขื่อนแก้ว และนายอัครินทร์ พิษณุกุลเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมธรม้าจังหวัดลำปางคนที่ 4 ในปัจจุบัน

สมาคมธรม้าจังหวัดลำปางมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งดังนี้

- 1) เพื่อส่งเสริมความสามัคคีระหว่างสมาชิกให้ดียิ่งขึ้น
- 2) เพื่อรักษาเกียรติ ฐานการครองชีพของสารภีธรม้าและสมาชิกให้มีระดับดี
- 3) เพื่อช่วยเหลือ และปลดเปลื้องความเดือดร้อนของสมาชิก
- 4) เพื่อส่งเสริมศีลธรรม วัฒนธรรม การกุศล โดยจัดสวัสดิการต่างๆ ที่จำเป็น ตลอดจนร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นเพื่อการกุศลสาธารณะ
- 5) เพื่อบำรุงการรื่นเริง การบันเทิงตาม โอกาส และบำรุงสุขภาพอนามัยสมาชิกให้ดี
- 6) สมาคมนี้ไม่ดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพื่อส่งเสริมการผสมพันธุ์ม้าที่เหมาะสมในการลากเทียมธรม้า กองทุนอาหาร
- 7) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ธรม้าให้คงเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด
- 8) เพื่อเสริมสร้างอุปกรณ์ธรม้า ในราคาข่อมเยา เพื่อจำหน่ายให้แก่สมาชิก

สมาชิกของสมาคมมี 3 ประเภท คือ

- 1) สมาชิกสามัญ ได้แก่ผู้ที่เป็นเจ้าของหรือสารภีธรม้าที่เป็นคนไทยผู้ผลิตธรม้าหรืออุปกรณ์อะไหล่ธรม้า
- 2) สมาชิกสมทบ ได้แก่ บุคคลใดๆที่มีความประสงค์สมัครเข้าเป็นสมาชิก
- 3) สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ บุคคล ซึ่งคณะกรรมการมีมติเชิญเป็นสมาชิกสมาคม

การดำเนินงานกิจการสมาคม ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง ทำหน้าที่บริหารกิจการของสมาคม มีจำนวนอย่างน้อย 10 คน อย่างมากไม่เกิน 15 คน ได้มาจากการเลือกตั้งของที่ประชุมใหญ่โดยสมาชิกสามัญของสมาคมเท่านั้น ซึ่งตำแหน่งและหน้าที่ของกรรมการสมาคมมีดังนี้

1) นายกสมาคม มีหน้าที่เป็นหัวหน้าในการบริหารกิจการของสมาคม เป็นผู้แทนสมาคมในการติดต่อกับบุคคลภายนอก และทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมคณะกรรมการและการประชุมใหญ่ของสมาคม

2) อุปนายก มีหน้าที่ เป็นผู้ช่วยนายกสมาคมในการบริหารกิจการสมาคม ปฏิบัติตามหน้าที่ที่นายกสมาคมได้มอบหมายและทำหน้าที่แทนนายกสมาคมเมื่อนายกสมาคมไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ แต่การทำหน้าที่แทนนายกสมาคม ให้อุปนายกตามลำดับตำแหน่งเป็นผู้กระทำการแทน

3) เลขานุการ มีหน้าที่เกี่ยวกับธุรการของสมาคมทั้งหมดเป็นหัวหน้าเจ้าหน้าที่ของสมาคมในการปฏิบัติกิจการของสมาคม และปฏิบัติตามคำสั่งของนายกสมาคมตลอดจนทำหน้าที่เป็นเลขานุการในการประชุมต่างๆของสมาคม

4) เภรัญญิก มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงินทั้งหมดของสมาคม เป็นผู้จัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย บัญชีงบดุลของสมาคมและเกี่ยวกับเอกสารต่างๆ ของสมาคมไว้เพื่อการตรวจสอบ

5) ปฏิคม มีหน้าที่ในการให้การต้อนรับแขกของสมาคม เป็นหัวหน้าในการจัดเตรียมสถานที่ของสมาคมและจัดเตรียมสถานที่ที่ประชุมต่างๆของสมาคม

6) นายทะเบียน มีหน้าที่เกี่ยวกับการทะเบียนสมาชิกทั้งหมดของสมาคม ประสานงานกับเภรัญญิกในการเรียกเก็บเงินค่าบำรุงสมาคมจากสมาชิก

7) ประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่เผยแพร่กิจการและชื่อเสียงเกียรติคุณ ของสมาคมให้สมาชิกและบุคคลทั่วไปให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

8) กรรมการตำแหน่งอื่นๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งคณะกรรมการเห็นสมควร กำหนดให้มีขึ้นโดยมีจำนวนเมื่อรวบรวมกับตำแหน่งกรรมการข้างต้นแล้วต้องไม่เกินจำนวนที่ข้อบังคับได้กำหนดไว้ แต่ถ้าคณะกรรมการมิได้กำหนดตำแหน่งก็ถือว่าเป็นกรรมการกลาง

ซึ่งสมาคมมีหน้าที่ดูแลสมาชิกให้อยู่ในข้อปฏิบัติและมารยาทขณะปฏิบัติงาน เช่นห้ามดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ต้องแต่งกายสุภาพ ใส่เสื้อแขนยาว ใส่หมวก ห้ามใส่รองเท้าแตะ ต้องรักษากฎจราจรเป็นต้น ส่วนการเสียภาษีรถประเภทล้อเลื่อน และใบขับขี่ที่จะต้องต่อใบอนุญาตนั้นได้ถูกยกเลิกไปแล้ว

ปัจจุบันแนวโน้มของรายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจรถม้าลำปางขึ้นอยู่กับจำนวนของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรายได้หลัก และเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้รถม้าอยู่คู่เมืองลำปางเพราะถ้าผู้ประกอบการธุรกิจรถม้าไม่มีรายได้ก็จะทำให้อาชีพนี้ลดลงและสูญหายไปในที่สุด ซึ่งทางสมาคมก็ได้ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกในการจัดหาทัวร์มาเพื่อให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการ การให้ยืมอุปกรณ์การทำเล็บบ้าและใส่เกือกม้า รวมถึงเป็นที่ปรึกษาในด้านต่างๆให้แก่สมาชิก

(สัมภพณ์หัวหน้าคิวรถม้าของสมาคมรถม้าจังหวัดลำปาง.18 สิงหาคม 2550) สถานที่จอดรถม้าที่ทางเทศบาลจัดทำขึ้นมีทั้งหมด 4 จุด คือ หน้าโรงแรมลำปางเวียงทอง หน้าโรงแรมทิพย์ช้าง หน้าสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง จังหวัดลำปางและหน้าโรงเรียนเทศบาล 4 แต่สมาชิกสมาคมรถม้าจังหวัดลำปางส่วนใหญ่จะใช้สถานที่จอดรถม้าเพียง 3 จุด ยกเว้นหน้าโรงแรมลำปางเวียงทอง ซึ่งเป็นสถานที่จอดรถม้าของสมาชิกชมรมอนุรักษ์รถม้าลำปาง แต่การใช้สถานที่ในการจอดรถม้า นั้นไม่มีการบังคับ ทุกคันมีอิสระในการจะจอดรับผู้โดยสารในแต่ละจุดได้ โดยเรียงลำดับใครมาก่อนก็จะสามารถรับผู้โดยสารก่อน ส่วนในกรณีที่มีทัวร์มาลงแล้วแจ้งผ่านทางสมาคมรถม้าจังหวัดลำปางหัวหน้าคิวรถม้าจะจัดให้ตามลำดับหมายเลข ของสมาชิกโดยโทรแจ้งหัวหน้าหมู่บ้าน ซึ่งหัวหน้าหมู่บ้านจะกระจายต่อสมาชิกในหมู่บ้านเองตามลำดับหมายเลขสมาชิกโดยทั่วถึง

2.2 กองทุนม้าลำปาง (ธันยธรณ์ สิทธิชุม,2547)

มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง เพื่อต้องการอนุรักษ์ม้าจังหวัดลำปางเป็นหน้าที่หลัก เพราะจากการสำรวจวิจัยม้าลำปางของผู้ประกอบอาชีพขับรถม้าจำนวน 274 ตัว เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2546 โดยทำการฝังไมโครชิพ ด้วยไมโครชิพเป็นวัสดุจิวที่มีเบอร์เฉพาะตัวติดอยู่ เพื่อเป็นการระบุตัวม้าได้อย่างถูกต้องแม่นยำ เพราะไม่มีม้าตัวใดในโลกที่จะมีเบอร์ไมโครชิพซ้ำกัน หากม้าหายสามารถตามไปยึดคืนได้ โดยดูจากเบอร์ที่อ่านด้วยเครื่องอ่านไมโครชิพ ซึ่งจะมีอยู่ที่สมาคมรถม้าลำปาง และที่โรงพยาบาลม้าโคราช และทำการตรวจ DNA ม้าลำปางทุกตัวที่ทำการตรวจ ผลการสำรวจเบื้องต้นของ สพ.ญ.ดร.ศรียา ชื่นกำไร ทำให้ทราบว่าม้าในจังหวัดลำปางมีลักษณะพิเศษ ซึ่งเป็นม้าที่มีโครงสร้างใกล้เคียงกับม้าทางแถบมองโกเลียที่ใกล้จะสูญพันธุ์ จึงทำให้ตระหนักที่จะต้องอนุรักษ์ม้าจังหวัดลำปาง ส่วนการช่วยเหลือผู้ประกอบอาชีพขับรถม้าโดยการจัดตั้งคลินิกม้าลำปาง ขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2547 ทำให้ผู้ประกอบอาชีพขับรถม้าในจังหวัดลำปาง ได้มีโอกาสเข้ามาเป็นสมาชิกของคลินิกม้าลำปาง เพื่อทางคลินิกม้าลำปางจะให้คำปรึกษาในการดูแลม้า การให้อาหารม้า และรักษาม้าอย่างถูกวิธี และมีคอกม้าสำหรับม้าป่วยค้างคืน เพื่อทำการดูแลรักษาอาการม้าป่วยโดยอยู่ในความดูแลใกล้ชิดของสัตวแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนี้คลินิกม้ายังจำหน่ายยา แคสเซียม เกือก ตะปูให้กับผู้ประกอบอาชีพขับรถม้าในราคาทุน และมีสัตวแพทย์ออกตรวจรักษาตามบ้าน โดยไม่คิดค่าบริการ รวมถึงมีบริการให้ยืมอุปกรณ์การทำเล็บและใส่เกือกม้า โดยคลินิกม้าจะทำหน้าที่ดูแลม้า อนุรักษ์ม้าจังหวัดลำปาง เป็นหลักเหนือผลประโยชน์อื่นใด

2.3 ชมรมอนุรักษ์รถม้าลำปาง

ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2544 ตั้งอยู่บริเวณจุดจอดรถม้าหน้าโรงแรมลำปางเวียงทอง โดยเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของสมาชิกผู้ประกอบการอาชีพขับรถม้า และสมาชิกบางส่วนมาจากสมาชิกสมาคมรถม้า ปัจจุบันชมรมอนุรักษ์รถม้ามีสมาชิก จำนวน 30 คน บทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์อาชีพขับรถม้าของชมรมอนุรักษ์รถม้าจังหวัดลำปาง คือ อนุรักษ์รถม้าและอาชีพขับรถม้าจังหวัดลำปาง โดยการบริหารงานที่มาจากสมาชิกผู้ประกอบการอาชีพขับรถม้าจังหวัดลำปาง และบริหารจัดการรายได้ให้กับสมาชิกชมรมอนุรักษ์รถม้า

3. ลักษณะและส่วนประกอบของรถม้าในจังหวัดลำปาง

3.1 ลักษณะของรถม้า

ลักษณะของรถม้าในจังหวัดลำปางนั้นเป็นรถแบบเปิดประทุน ที่นั่งผู้โดยสาร คล้ายคลึงกับที่นั่งของจักรยานสามล้อ แต่มีขนาดใหญ่กว่า อยู่ทางตอนหลังของที่นั่งคนบังคับ ซึ่งมีความสูงกว่าเล็กน้อย นั่งได้คนละไม่เกิน 4 คน

3.2 ส่วนประกอบของรถม้า

รถม้าที่ผู้ประกอบการธุรกิจรถม้าในจังหวัดลำปางนำมาใช้ในการประกอบธุรกิจมีส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้

3.2.1 โครงหลังคา ทำด้วยผ้าเทียมหนังหรือหนัง สมัยก่อนจะทึบเปิดปิดได้ ด้านในประกอบด้วยโครงทำด้วยไม้ หรือเหล็ก 2 ข้าง ดันโครงหลังคาให้ตั้ง

ภาพที่ 1 โครงหลังคา

3.2.2 ตัวถังทำด้วยไม้บุด้วยทองเหลืองหรือแผ่นเหล็ก ด้านหลังและด้านข้าง ทั้ง 2

ข้าง

ภาพที่ 2 ตัวถังรถม้า

3.2.3 แหนบรถม้าจะใช้แหนบประกบกันให้โค้งเป็นรูปไข่ แหนบกว้าง 1 ¼ นิ้ว หัวท้ายยึดด้วยนอตยึดหมุนได้

ภาพที่ 3 แหนบรถม้า

3.2.4 ลูกโม่ เป็นส่วนสำคัญ หรือหัวใจของรถม้าในการเลี้ยงซ้าย เลี้ยวขวา

ภาพที่ 4 ลูกโม่รถม้า

3.2.5 แม่แรง มีหน้าที่ต่อจากตัวถัง และแหวนรถม้ามาถึงลูกโม่ และยึดติดกับ แหนบและล้อ

ภาพที่ 5 แม่แรง

3.2.6 ตะเกียงรถม้า มีหลายรูปแบบ ของแท้ที่นำมาจากต่างประเทศหาดูได้ยาก ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้เป็นไฟแบตเตอรี่เกือบทุกคัน เพราะรถยนต์มีมากขึ้น หากแสงจากตะเกียงไม่สว่างพอ จะทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

ภาพที่ 6 ตะเกียงรถม้าที่ทำมาจากทองเหลือง

3.2.7 ลูกล้อและเพล ทำด้วยไม้ล้อหน้า 12 ซี่ ล้อหลัง 14 ซี่ ส่วนที่ทำด้วยเหล็กล้อหน้า 24 ซี่ ล้อหลัง 28 ซี่

ภาพที่ 7 ล้อรถม้าที่ทำด้วยเหล็ก

3.2.8 ระฆัง มี 2 ฟา ประกบกัน มีเหล็กเหยียบ จะมีเสียงสะท้อนเป็น 2 เสียง ดัง
กังวานไพเราะเมื่อเวลาจับจี

ภาพที่ 8 กระจดงรถม้า

3.2.9 คานรถม้า เป็นส่วนเชื่อมต่อระหว่างรถม้าและม้า เพื่อดึงรถม้า บังคับม้า
ให้เคลื่อนไหว ซ้าย ขวา ขนาดความยาวของคานรถม้าขึ้นอยู่กับช่วงตัวของม้า

ภาพที่ 9 คานรถม้า

4. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับม้า

4.1 พันธุ์ม้าในจังหวัดลำปาง

จากการศึกษาสายพันธุ์ม้าที่มีอยู่ในลำปางและภาคเหนือบางส่วนของสมาคมพิทักษ์สัตว์แห่งโลก โดยการจัดตั้งกองทุนม้าลำปางพบว่า ม้าในจังหวัดลำปางเป็นสายพันธุ์ม้าที่มาจากประเทศมองโกเลีย ซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมกับการใช้งาน

4.2 การเลี้ยงม้า (ไทยโพนี่, 2550:ออนไลน์)

เนื่องจากม้าเป็นสัตว์ที่ชอบการแทะเล็มที่มีลักษณะการกัดเป็นแบบกรรไกร(Scissors) การกัดกินอาหารจึงไม่มีการทำลายต้นหญ้าแหล่งอาหารเหมือนสัตว์เคี้ยวเอื้องประเภทอื่นการเลี้ยงม้าให้ได้ผลดีจำเป็นต้องมีสถานที่กว้างมีปริมาณหญ้าเพียงพอให้มันแทะเล็มและได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ หากต้องการเลี้ยงเพื่อให้ม้ามีความสุขที่ดี ควรจะมีพื้นที่ 1 ไร่ต่อม้าหนึ่งตัวเป็นอย่างน้อย หากมีพื้นที่จำกัดก็อาจเลี้ยงแบบขังคอก แต่ก็ต้องนำออกขี้เล่นหรือจูงเดินเพื่อให้ม้าได้ออกกำลังกายบ้าง ภายในคอกจะต้องมีรางอาหารหรือหญ้าและน้ำสะอาดให้ม้ากินตลอดเวลา

4.3 อาหารของม้า

อาหารที่ม้าชอบคือหญ้าขน รำ ข้าวโพด ต้นข้าวโพดสับ และข้าวเปลือก บางครั้งอาจผสมแคลเซียมให้กินบ้าง หรือต้องการบำรุงแม่ม้ากำลังท้องควรให้หัวอาหารวัวนม เพื่อเสริมสร้างกระดูก หากจะให้ดียิ่งขึ้นก็ให้อาหารม้าโดยตรง ชาวบ้านที่อำเภอหัวหิน นิยมให้ม้ากินรำผสมน้ำในตอนเย็น และมีหญ้าให้กินตลอดเวลาครึ่งคอกให้อาหารม้าอย่างน้อยวันละสามครั้ง (ข้าว เปลือก หรือหัวอาหารประมาณสองขันตักน้ำ) สำหรับแม่ม้าท้องควรให้อาหารไม่น้อยกว่าสามครั้ง และในระหว่างวันจะต้องมีหญ้าสดหรือหญ้าแห้งให้กินตลอดเวลา (เกี่ยวหญ้าขนาดประมาณ 1 กระสอบป้อนให้กินต่อวัน) เนื่องจากม้าเป็นสัตว์ที่มีกระเพาะตรง การกินอาหารเข้าไปจะต้องสามารถดูดซึมไปใช้งานได้เลย หากให้อาหารม้าไม่เพียงพอจะทำให้ม้าผอมอย่างรวดเร็วจนอาจถึงตายได้ ภายในคอกจะต้องมีน้ำสะอาดให้ม้ากินตลอดเวลา สำหรับม้าที่เลี้ยงปล่อยไว้ในแปลงหญ้าจะต้องมีน้ำให้ม้าตรงจุดใดจุดหนึ่งเมื่อถึงเวลาม้าจะเดินเข้ามากินเอง

4.4 ส่วนประกอบของเครื่องม้า

ม้าที่จะนำมาเทียบรถลากเพื่อประกอบธุรกิจรถม้าได้ต้องนั้นต้องใส่เครื่องม้าก่อน ซึ่งส่วนประกอบของเครื่องม้ามี่ดังนี้

4.4.1 บังตา ใช้สำหรับปิดตาม้า เพื่อให้ม้ามองไปข้างหน้า

ภาพที่ 10 บังตา

4.4.2 บังเหียน ใช้บังคับให้ม้าเดินซ้ายขวา โดยใช้ติดกับศีรษะม้า

ภาพที่ 11 บังเหียน

4.4.3 ปะอก ใช้รีดนมวัว และนำไปต่อกับตัวรถม้า เพื่อให้มีลากรถม้า ทำจากหนังเทียมและยางรถยนต์

ภาพที่ 12 ปะอก

4.4.4 เครื่องหลังและสายหาง ใช้บังคับและเบรกม้า โดยใช้รีดในช่วงบั้นท้ายม้า

ภาพที่ 13 เครื่องหลังและสายหาง

4.4.5 เกือกม้า ทำจากเหล็ก เป็นรูปตัวยู และมีรูเพื่อใช้ตะปูตีเข้าที่เล็บ เพื่อไม่ให้ เล็บม้าสึกเวลาวิ่งบนถนน

ภาพที่ 14 เกือกม้า

5. ต้นทุนของผู้ประกอบการธุรกิจรถม้า

การจำแนกต้นทุนของผู้ประกอบการธุรกิจรถม้าในจังหวัดลำปางมี 2 ประเภทคือ รายจ่ายลงทุน (Capital Expenditure) และรายจ่ายดำเนินงาน (Operating Expenditure)

5.1 รายจ่ายลงทุน (Capital Expenditure)ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจรถม้ารายจ่ายลงทุนเริ่มแรกได้แก่

5.1.1 รถม้าที่นำมาใช้ประกอบการ ผู้ประกอบการสามารถซื้อแบบสำเร็จพร้อมใช้ งานไม่ว่าจะเป็นรถม้าใหม่ หรือซื้อคันท่อจากผู้ประกอบการรายอื่นแล้วนำมาปรับปรุงเพื่อให้ใช้งานได้ หรือ โดยการซื้อส่วนประกอบแล้วนำมาประกอบเอง

5.1.2 ม้าที่นำมาเทียบรถม้า ผู้ประกอบการอาจได้มาจากการซื้อจากฟาร์มม้า หรือ ได้มาจากลูกม้าที่เกิดจากม้าในคอกของตนซึ่งราคาขึ้นอยู่กับประเภท และสีของม้า นอกจากเงินลงทุนซื้อม้าแล้วจะต้องเสียค่าฝึกม้าให้สามารถนำมาเทียบรถลากเพื่อให้บริการได้โดยจะเสียค่าใช้จ่ายในการฝึก 3,000 บาท ซึ่งม้าแต่ละตัวใช้ระยะเวลาในการฝึกไม่เท่ากัน

5.1.3 คอกม้าผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะใช้บริเวณบ้านของตน มาต่อเติมเป็นคอกม้าโดยใช้พื้นที่ประมาณ 2.5 เมตร x 3 เมตร สำหรับม้า 1 ตัว โดยเสียค่าใช้จ่ายในการต่อเติมประมาณ 1,500 บาท

5.1.4 ค่าสมาชิกสมาคมรถม้าลำปางแรกเข้า 100 บาท
นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายลงทุนที่แต่เดิมต้องจ่ายคือ ค่าป้ายทะเบียนรถม้าและค่าใบอนุญาตขับขี่ล้อเลื่อน ซึ่งปัจจุบันได้มีการยกเลิกไปแล้วและ อุปกรณ์ทำเล็บ อุปกรณ์ใส่เกือกม้า ปัจจุบันยืมใช้ได้จากสมาคมรถม้าจังหวัดลำปางและคลินิกม้าลำปาง

5.2. รายจ่ายดำเนินงาน (Operating Expenditure) เป็นรายจ่ายที่เกิดขึ้นประจำ เพื่อให้ธุรกิจดำเนินงานติดต่อกันไปได้ ซึ่งรายจ่ายเหล่านี้มีมูลค่าน้อยเมื่อเทียบกับรายจ่ายลงทุน ซึ่งคาดว่าจะได้ผลตอบแทนภายใน 1 ปี และผลตอบแทนจากการจ่ายเงินนั้น มีระยะเวลาสั้นได้แก่

5.2.1 ค่าบำรุงรักษารถม้า รถม้าที่ใช้ในการประกอบการจะต้องมีการเปลี่ยนอะไหล่หรือส่วนประกอบที่ชำรุด เช่น เบาะ หลังคา แหนบ เป็นต้น สำหรับส่วนที่จะต้องเปลี่ยนหรือซ่อมแซม เป็นรายจ่ายประจำของผู้ประกอบการหากมีการใช้งานมาก ค่าบำรุงรักษาจะสูงตามไปด้วย

5.2.2 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับม้า ม้าที่นำมาใช้เทียบรถม้าจะมีค่าใช้จ่ายประจำ คือ อาหาร ยา วัคซีน แคมพู รวมไปถึงเครื่องมือบางอย่างที่ต้องมีการเปลี่ยนทุกเดือนเช่น เกือกม้า

5.2.3 ค่าแรงงานของผู้ประกอบการ เป็นค่าจ้างขั้นต่ำที่ผู้ประกอบการจะต้องได้รับเป็นค่าตอบแทนเมื่อมีการดำเนินงาน โดยปกติเจ้าของธุรกิจ จะเป็นผู้ขับรถม้าเอง จึงมิได้มีการจ้างแรงงานซึ่งอาจไม่นำมาคิดเป็นส่วนหนึ่งของรายจ่ายดำเนินงาน แต่ตามหลักการคิดต้นทุนในเชิงเศรษฐศาสตร์จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายส่วนนี้ด้วย โดยใช้อัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมประกาศใช้มาเป็นเกณฑ์ในการคำนวณ ซึ่งอัตราค่าจ้างขั้นต่ำมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2550 ในพื้นที่จังหวัดลำปางในอัตราวันละ 149 บาท (กระทรวงแรงงาน, 2550 : ออนไลน์)

5.2.4 ค่าเสื่อมราคาม้า ม้ามีอายุโดยเฉลี่ย 20 ปี ซึ่งจะนำมาใช้งานได้ต้องมีอายุประมาณ 5 – 25 ปี จึงคำนวณค่าเสื่อมราคาตามวิธีเส้นตรง 20 ปี

5.2.5 ค่าเสื่อมราคารถม้า เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ซึ่งส่วนประกอบหลักของตัวรถม้าจะเป็นเหล็กซึ่งมีความคงทน ผู้ประกอบการบางรายได้รับรถม้าสืบ

5.2.6 ค่าเสื่อมราคาของคอกม้า ส่วนประกอบหลักของคอกม้า จะเป็นไม้หลังคามุงด้วยกระเบื้องหรือจาก ซึ่งมีอายุการใช้งาน โดยเฉลี่ยประมาณ 3 ปีจึงคำนวณค่าเสื่อมราคาตามวิธีเส้นตรง 3 ปี

5.2.7 ค่าบำรุงสมาชิกสมาคมรถม้าลำปางรายปี คือ รายจ่ายที่ผู้ประกอบการที่เป็นสมาชิกสมาคมรถม้าลำปางต้องชำระปีละ 20 บาท

6. รายได้จากการประกอบการ

รายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจรถม้าในจังหวัดลำปาง ได้แก่รายได้จากการนำนักท่องเที่ยวชมเมืองลำปางโดยทางสมาคมรถม้าลำปางได้กำหนดค่าโดยสารไว้ 3 อัตรา ดังนี้

6.1 เส้นทางรอบเมืองเล็ก

ขึ้นที่ศาลากลางเก่า รถจะเลี้ยวซ้ายตรงสามแยกเข้าถนนทิพย์ช้าง สองฟากถนนมีร้านค้าที่เป็นตึกแถวเก่าๆ ให้ชมก่อนจะเลี้ยวซ้ายที่สามแยกการไฟฟ้าฯ จะเห็นแม่น้ำวังไหลขนานไปกับถนนทางด้านขวา ผ่านห้าแยกหอนาฬิกา ซึ่งเปรียบเสมือนจุดศูนย์กลางของเมืองนักท่องเที่ยวมักถ่ายภาพคู่กับรถม้าเป็นที่ระลึกกันที่จุดนี้ จากนั้นรถม้าจะพาเข้าถนนบุญวาทย์อันเป็นย่านใจกลางธุรกิจการค้า ตึกแถวสองฟากเป็นสิ่งก่อสร้างสมัยใหม่ และมาสิ้นสุดตรงจุดเดิม ใช้เวลาประมาณ 20 นาที ราคา 150 บาท

6.2 เส้นทางรอบเมืองใหญ่

ขึ้นที่ศาลากลางเก่า เป็นเส้นทางเดียวกับเส้นทางรถม้ารอบเมืองเล็กไปจนถึงสามแยกการไฟฟ้าฯ แต่ไม่เลี้ยวซ้ายไปหอนาฬิกาจะตรงไปตามถนนวังขวาเลียบบแม่น้ำวัง ผ่านบ้านไม้เก่าชื่อบ้านบะเก่า ทางด้านซ้ายมือ ผ่านสวนสาธารณะเขลางค์นครเลี้ยวซ้ายข้างสวนมาผ่านย่านตลาดอัศวินซึ่งเป็นแหล่งบันเทิงยามค่ำคืนบนถนนท่าคร่าวน้อย ผ่านห้าแยกหอนาฬิกาเข้าถนนบุญวาทย์สิ้นสุดทางที่จุดเดิม ใช้เวลาประมาณ 40 นาที ราคา 200 บาท

6.3 เข้าเป็นชั่วโมง

นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเส้นทางชมเมืองได้ตามความต้องการ เช่น ข้ามแม่น้ำวังบน

สะพานรัชฎาภิเศก ชมบ้านเสานัก ชมวัดต่างๆ และนมัสการหลวงพ่อกษมเขมโก อีกเส้นทางหนึ่งคือชมย่านตลาดจีนบนถนนตลาดเก่า ซึ่งเป็นถนนเศรษฐกิจในอดีตที่ยังคงสภาพอาคารตึกแถวแบบโบราณไว้ทั้งสองฟาก บ้านเก่าหลายหลังมีลวดลายไม้ฉลุที่งดงาม ชมสถานีรถไฟที่เป็นอาคารแบบโบราณ แวะถ่ายภาพที่ห้าแยกหอนาฬิกา ชั่วโมงละ 300 บาท (ชมเมืองบนรถม้า,2550:หน้า303)

รายได้อื่นนอกเหนือจากการให้บริการปกติ ได้แก่ การรับจ้างไปร่วมขบวนพาเหรดในเทศกาลต่างๆ หรือตามโรงเรียนต่างๆ รายได้ส่วนนี้เงื่อนไขขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้างซึ่งแล้วแต่จะตกลงกัน

รายได้ส่วนนี้จะนำมาคำนวณเพื่อหากระแสเงินสดรับของผู้ประกอบการธุรกิจรถม้าต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved